

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

Edition spéciale : 3 Dolars

ADRESSE

«İctihad» Constantinople

Téléph : St. 865

xxviiième ANNÉE

15 Décembre 1931

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No : 335

ABONNEMAN

Seneliği (24 Nusha) Türkiye

için: 2 1,2, Â'lâ kâğıdı

5 liradır

ADRES

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève

Yirmi yedinci sene

15 Kânunı evvel 1931

«İctihad»ın fen sütunu

Radyo ve Hayvanlarda Telsiz telgraf

Bundan yedi sekiz sene evvel radyo henüz Türkiye'de ta'ammum etmediği sırada , Türkiye'de radyonun yapılması ve bu harika'î Tabiatdan ehalinin istifade etmesi için bir şirket teşkilini (İctihad) a teklif etmişdim ve â'za kayd edilmem için de birinci olarak on lira yazmış idim . O vakit bu teşebbüsümü İctihad yazmış idi . Fakat ma'atte'ssüf başka yazılan olmadı . Hattâ « bu iş hükûmet işidir » diyen de oldu ! Her şeyi hükûmetden beklemek ve şahsî teşebbüslerden kaçınmak kafası o vakit bu basit teşebbüse de mani' oldu . Çok sürmedi İstanbulda bir radyo nakl merkezi yapıldı ve balkan hükûmetlerine bu fennî teşebbüs tekaddüm etdi . Fakat millî ve ciddî olmadığı için dikiş tutduramadı , mes'elenin neye müncer olduğunu herkes bilir .

Radyo merkezleri kafa tasları arasına sıkışub kalmış olan binlerce deha merkezi dimağlardır ; öyle dimağlar ki zaman ve mekânı aradan silmiştir . Binlerce fersahlara ma hasalını sevk ediyor ve yalnız bir salona hasr etmeyerek milyonlarca insanları istifade ettiriyor . Avrupa'nın bir köşesinde köy yoktur ki Radyodan istifade etmesin . En ufak kasabalarda en azı kırk elli radyo ahizesi vardır . Telgraf , Telefon , munakelatı , yüksek mu'allimleri , matbu'atı başka memleketlere nazaren az olan geniş Türkiye'miz için radyo daha ehemmiyetli ve elzemdir . Anadolunun hicra bir köşesine sıkı-

şub kalmış olan Zabitler , me'murlar , mu'allimler , 'ilme , fenne muştak talebe ve evladı vatan nedengünü gününe , sa'atı sa'atına kürre'i arz üzerinde cereyan eden ehvalden haberdar olmasın ve beyinleri paslanub dursun .

Türkiye radyodan iktisad nokta'î nazarından da istifade edebilir . Türkiye'nin her iki üç vilayetinde b.rer tâli derecede Lise vardır . Bunların her birine cidden mutehassıs mu'allim bulamaz ; fakat Ankara veya İstanbuldaki radyo mu'tilerinden birile haftada bir veya iki sa'at olsun Riyaziyyat , Edebiyat , Hıfzı Sıhha , Zira'at ve sa'ir fen mutehassıslarile 'umumi Liselere mukannen sa'atde ders verse mutehassısların vücudundan istifade eder ve tasarruf yapar . Romanyada ekseri köy mektebinde radyodan büyük istifade ederler . Mu'allim okuduğu program mucibince çocuklara yarın akşam şu sa'atde mektebe geliniz muverrih Yorga , şa'ir Oktaviyan Goga , ekonomist Yuvanesko zira'at mutehassısı filan radyoda söyleyecek , ebeveyninizide getire bilirsiniz diye tenbih eder . Köylü o dakikalarda vatanının mutehassıslarından istifade eder . Ertesi günkü derslerde de mu'allim ne anladıklarını sorar ve tashih eder .

Ba'zı kasabacıklarda ehali pazar ta'tilinden istifade etsin ve meyhanelere gitmesin diye Belediye , kasabanın bahçesine , cadde ve çosalarındaki Telefon ağaçlarına Âhizeler asar

ve belediye kâtibi vasıtasile muhtelif Emissionlardan ve postlardan ahz ettiği nutukları operetleri , Millî şarkıları âhizelere sevk eder . Ehali hem gezinir hem de güzel şeyler dinler istifade eder . Çok yazıktır ki Ordu merkezi ve öteden beri ehalisinin ma'arifperverliği ve çalışkanlığı, zekâveti ile meşhur olan Diyar bekir gibi kırk elli bin nüfuslu şehirler fennin, tabi'atın bize bahş ettiği bu ni'metden mahrum kalıyor .

Radyo sade bir eğlence değildir, fennen, fikren ve siyaseten bize istifade ettirdiği gibi Babil Kulesi 'amelesi gibi lisanları değilse de lehceleri muhtelif Türkiye ehalisinin lisanının düzelmesine bile zamanla yardım ede bilir.

Bu nokta'î nazardan Türkçülerimizin nazar dikkatini celb etmek isterim .

Esir[Ether]in hazine'i esrarına nüfuz eden ve Tabi'atde mevcut bu hassa , bütün âsar ve esvatın ga'ib olmayub nâ mütenâhî fazaye yayıldığını isbat eder. Bu hadise bizi nereye götüreceğini, fennin ne büyük inkilâbe uğrayacağı mes'elesini ehline terkle şimdilik ba'zı hayvanların tab'an Telsiz telgraf hassasına, Tabi'atın bu ni'metine insanlardan evvel mazhar oldukları hakkında bir iki misal getireceğim :

Amerika 'ulemasından ve eshabi tettebbü'den Mr. Horle ba'zı kelebeklerin pek çok uzak mesafelerde bulundukları halde « Antens » vasıtasile hem cinslerine haber yolladıkları ve yalnız hissi şem ile değil irradiationla yekdiğerlerine mulaki olduklarını isbat etmiştir .

Kır ve ev çırcırları da insanların hissi semî'lerinin alamiyacağı savtlarla muhabere edebiliyorlar . Böcek bir diğer mu'tı böceğin toprakda açtığı yuvaya, böcek kulubesine girer, onu tehdid edub kovar ve karnını toprağa sürerek üst kanadlarını anten « Antens » ler halinde yekdiğerine sürterek bir muhabbet ocağı uyandırır ve bu fısıltılarla tehlikede ise hem cinsini imdada veya musahhari 'aşkı olacak refikesını muhabbete davet eder . « Şeytan ağı » denilen böcek de bu hassaya malikdir . Mr. « Horle » nin müşahadat ve tettebb'uatından çıkan bu netayici daha ziyade te'yid eden bir tecrübe

ve harikada Mr. Fritz Lenenberger'ın arılar hakkında yaptığı bir tecrübe ve tettebb'üdür . Profeseur Fritz arıların ne vasıta ile gendilerine elzem mevadı bulduklarını ne vesaitle yekdiğerlerini haberdar ettiklerini Kraliçaların, kovanlardan uzaklaşanlara nasıl emr verdiğini ve tehlikeli zamanlarda ne vasıta ile bundan kovan arılarına yanı koloniyasına haber yolladıklarını düşünerek tecrübelerde bulunmuş ve şu neticeyi çıkarmıştır : Arıların altıncı ve yedinci halkesi arasında bulunan ve evvelce hayvanat mutehassisleri tarafından bir terguddesi diye kabul olunan nokta bir émission cihazıdır . Arı arzu ettiği vakıt bu gудdeyi harekete getirerek telsiz telgraf hidmetini ifa ettiriyor . 1914 de Mr. Mac Endroff gısa'î bir kisceik içinde mahfuz bu gудde hakkında tettebb'üatta bulunmuş ve bu neticeye vasıl olmuştur ki bu gудde açılıp kapandıkda yalnız aynı kovana mensup arılarla muhabere eder ve başka kovanlar bu émissiondan mahrumdurlar . Tecrübesi şöyledir :

Mute'addid kovanlarının (Arı sepetlerinin) uzağında bir tabaga şekerli su koyar arının biri gelip kondukda üzerine ince bir tül bent örterek arının arkasına bir buya lekesi sürer ve salar . Biraz sonra pek çok arılar tabaga hücum ederler . O sırada mücerrib mute'addid arıya nişan kor ve tabakda tatlı kalmayub arılar dagıldıkda uzaktaki kovanları mu'ayene eder . Görür ki yalnız bir tek kovanda nişanlı arılar vardır . Übirlerinde yokdur . Bundan anlaşılıyor ki ilk arının verdiği haberden diğer kovan arılarının haberi yokdur . Bunu te'yid etmek için ertesi gün diğer bir kovandan bir arı tutar, uzaktaki tabağın şekerini tatdırır . Gelen arılara diğer renkde bir buya ile nişan kor . Tahkikata kalkışır, gelen arıların 'ayni kovan arıları olduğunu görür .

Diğer bir tecrübeye kalkışır, muhtelif kovanlardan arı alır, muhtelif boyalarla nişan kor, pek uzak mahallere nakl ederek salıverir ve sonra mu'ayene ederek her biri kendi kovanına 'avdet ettiğini görür . Bundan anlaşılıyor ki arılar muhabere guddeleri sayesinde kovanlarile muha

bere ederler , hemde bizim gibi yalnız mu'ti veya âhize tarzında değil hem verir ve hem alır .

Zaten herkes bilir ki gene arılar kümesinden ayrıldıkları vakit, Matka (Kovan beği)daha doğrusu kovan kraliçası telkiha kaçdıkdaki uzak mesafeden kümesini bulur, ya binlerce agaadan ibaret bir ormanın bir ağac kovuğunda koloni kuran arılar ne kuvvetle yuvalarını bulurlar ? Tabi'i fen dahilerinin keşf ettiği telsiz telgraf ve telefon sayesinde . Bir kovana yabancı ve tahrib edici bir diğer böcek girse muhafız arı öbirlere telsiz telgraflarla haber verir .

Hepsi toplanub hücum ederler ve getirdikleri mumlu madde ile o hırsız sararak öldürürler .

Buna mümasil pek çok ehval vardır .

Tabi'at bazı hayvanlara bunca kolaylıklar harikalar bahş ettiği halde insanlara tecessüs , keşf, ihdas hassaları gibi zahmetli şeyler vermiştir , fakat zihinlerini ve ellerini serbest bırakmıştır ve arayan bulur demiştir . Bunu takdirden 'aciz humaka bundan istifade edeceğine, şeytan icadıdır diye fıtratın kuvvetine 'isyan eder. Kendi özüne tükürür !

Dr. İbrahim Temo

İktisadi sütun

Mali mücadele'i milliye

Geçen nushamızda iktisadi makalemizin adı İKTİ - SADİ LAUSANNE ZAFERİNE DOĞRU idi . Bundan murad olunan ma'na tefsirden mustağnidir. 2 Kânuni evvel 1931 tarihli AKŞAM refikimiz , o makalede çarpan yüreğin heyecan ve helecanlarını terceme eden mühim bir makale neşr etdi ; « CİDDEN NAZİK VAZ'İYYET - DEYİZ » ser nameli bu makaleyi (İctihad) a 'aynen alıyoruz : Bu satırları okuyacaklar , bizim makalemizde , tasarruf ve paramızın harice gitmemesi hususlarında ihtimam etmeyi vatandaşlarımıza candan ve gönülden gelen kaynar bir gayret ve 'alaka ile tavsiyemizde ne kadar haklı olduğumuzu göreceklidir. İşte (Akşam) refikimizin makalesi :

«Maliye vekilinin, geçen cumartesi meclisteki beyanatı (gazatelerde maalesef çok noksan ve anlaşılmasa bir şekilde çıktı) cidden mühimdir. Devletin mali vaziyetini pek sıkışık gösteriyor. Diğer taraftan tediye müvazenemizin de bozulmak tehlikesine maruz kaldığını anlatıyor. Bu nutkun aslı okununca hükûmetin aldığı iki tedbir - ithalatın tahdidi ve buhran vergisi-daha iyi anlaşılıyor.

Maliye vekili, evvelâ, devlet varidatını bu sene tahminden fazla azaldığını rakamla izah ediyor. Senenin ilk beş ayındaki vergi tahsilâtı, geçen senenin aynı aylarına nisbetle çok eksiktir,

927 senesi beş ay zarfında 82 milyon lira tahsil edilmiş.

928 de 91 milyon

930 da 80 milyon

931 de 71 milyon

Gümrük tarafesi yüzünden tüccarın fazla mal getirdiği, ve bundan dolayı gümrük varidatının fazla olduğu 929 senesi istisna edilirse, devletin vergi tahsilâtı her sene azalmış, ve nihayet, bu sene, eskiye nazaran on milyon lira noksan zuhur etmiştir. Eğer beş ayda, varidat, tahminden on milyon lira eksik olursa sene nihayetine kadar bu varidat noksanının 25, hatta 30 milyon lirayı bulması çok muhtemeldir.

30 milyon lira noksan! Cidden vahim bir vaziyet...

Tıpkı, kangren olmuş apseler gibi, uzun tedaviyi beklemeden, müstacel bir cerrahi ameliye ister !

Sade bu kadar değil.. Gene Maliye vekilinin nutkundan öğreniyoruz ki, tediye müvazenemiz de çok bozuktur. Tediye müvazenesi memlekete giren para ile memleketten çıkan para arasındaki fark demektir. Maliye vekili ve İktisat vekili -her ikisi de- bu müvazenenin aleyhimizde olduğunu söylüyorlar.